

Maak van studenten geen papegaaien

José van Dijck

Taal en kritisch schrijven krijgen steeds minder prioriteit op universiteiten. Investeer meer in de taalontwikkeling van studenten. Dat maakt hen niet alleen weldenkende mensen, maar leert ze ook ethisch om te gaan met nieuwe media als ChatGPT, schrijft universiteitshoogleraar José van Dijck.

Vorige week hoorde ik dat docenten aan de Universiteit Utrecht voortaan ‘product-scripties’ gaan begeleiden als eindtoets voor masterstudenten. In plaats van onderzoekswerkstukken van zo’n 30 tot 45 pagina’s te schrijven, kunnen studenten ook afstuderen met een podcast, een lezingenserie, een aantal blogs, een film of andere ‘producten’ om te laten zien dat zij het gewenste reflectieniveau hebben bereikt.

In diezelfde week las ik in het onvolprezen Digitale Universiteitsblad (DUB) dat er een lees- en schrijfcrisis heerst onder studenten. In een ander bericht stond dat de universitaire onderwijscommissie de plagiaatregels gaat aanscherpen om de invloed van schrijfrobot ChatGPT te beteugelen.

Wat is de onderliggende boodschap als we deze berichten aan elkaar rijgen? Wat lezen we tussen de regels door? Ten eerste blijkt hieruit dat academische proeven van bekwaamheid, zoals scripties, steeds meer als een ‘product’ gezien worden in plaats van als een proces. Bij de opleiding van studenten gaat het echter niet alleen om de eindtoets, maar vooral om de weg ernaartoe. Schrijven is een manier om scherper te denken; taal is een onmisbaar instrument om te kunnen redeneren, argumenteren en discussiëren.

‘Het grootste probleem is dat scholieren en studenten niet meer kunnen denken aan de hand van taal’

In het pre-digitale tijdperk mocht ik het vak Critical writing and composition doceren aan Amerikaanse studenten die toen nog schreven op typemachines. Eerstejaars leverden minstens drie versies van een zelfgeschreven tekst in, die ze geleidelijk, na commentaar van hun klasgenoten en docent, verbeterden. Het eindcijfer reflecteerde vooral de kwaliteit van het denk- en schrijfproces: hoe gebruiken ze bronnen als bewijs in argumentatie? Welke afwegingen maken ze in hun beoordeling daarvan? Begrijpen ze hoe je met retorische technieken iets overtuigend kunt brengen?

Inderdaad merk ik dat studenten het rationele discours steeds minder beheersen. Zoals collega Els Stronks in het DUB-artikel treffend opmerkte: ‘Het grootste probleem is dat scholieren en studenten niet goed meer kunnen denken aan de hand van taal.’ Als je sterk focust op het leveren van een product, verwaarloos je het denkproces. De remedie daartegen is meer aandacht van een docent, niet een aanpassing van de producteisen.

Het aanleren van academische basisvaardigheden is bovendien een voorwaarde voor mediageletterdheid. Films en podcasts van hoog niveau kun je alleen maken als je degelijk getraind bent in taal. Zo niet, dan leiden we studenten op tot papegaaien die wel kunnen (na)praten, maar niet kunnen denken.

Angst voor plagiaat

En dat brengt me op het tweede punt. De introductie van ChatGPT — de stochastische AI-papegaai die op commando teksten uitspuugt — maakt universiteiten heel zenuwachtig over plagiaat. Om dat

te beteugelen, willen ze zwaar geschut inzetten in de vorm van detectietools, die overigens geleverd worden door OpenAI, dezelfde leverancier als ChatGPT. Zo wordt onderwijs een technologierace, met het ‘product’ als inzet. Hoe gaat dat verder?

Als schrijfvaardigheid aan de universiteit serieus als een funderend vak zou worden gezien, zouden we ChatGPT, net als Wikipedia, zoekmachines, spelcheckers, synoniemen-apps en andere digitale hulpmiddelen, beschouwen als onderdeel van het schrijfproces. Het vak Critical Writing dat ik vijfendertig jaar geleden gaf, is nu dus nog relevanter.

Kritisch schrijven betekent zorgvuldig omgaan met bronnen, goede vragen stellen, preciezer zijn met taal en behendig in retorica. Kritisch denken is ook het goed leren omgaan met steeds weer nieuwe instrumenten. Door schrijfonderwijs aan te bieden als een proces in fasen, met versies als stapjes na feedback, leren studenten niet alleen om hun schrijfvaardigheid te verbeteren, maar tegelijk om ethisch én creatief te werken met nieuwe media.

Investeer dus in docenten die studenten leren omgaan met taal als rationeel denkinstrument. Inderdaad, menskracht kost geld en dat lijkt rechtstreeks in te druisen tegen de trend om allerlei arbeidsintensieve processen te automatiseren.

Napraters

Maar hoe minder aandacht er aan de voorkant is voor dat denk- en schrijfproces, hoe meer je aan de achterkant moet investeren in plagiaat-detectiesoftware om het eindproduct te controleren. Dat kost niet alleen geld; het resulteert uiteindelijk in een samenleving van napraters waarin hoogopgeleiden nooit hebben leren omgaan met taal en tools.

Iedere schrijver, schilder of academicus begint een beetje als papegaai; maar uiteindelijk willen we dat studenten evolueren tot zelfdenkende burgers en weldenkende cultuurdragers.

José van Dijk is universiteitshoogleraar digitale samenleving en mediacultuur aan de Universiteit Utrecht.

Wilt u reageren?

De opinieredactie van het FD verwelkomt uw bijdrage. Stuur uw reactie naar opinie@fd.nl. De spelregels voor lezersbijdragen vindt u hier.

Doe dit artikel cadeau

U kunt dit artikel cadeau doen aan iemand zonder FDMG-account.

Doe dit artikel cadeau

Laatste nieuws

15:13

Oekraïne beticht Rusland van schenden luchtruim Moldavië en Roemenië bij raketbeschieting

15:07

Politici in VS verslaan index met hun privébeleggingen, maar meelopen kan

14:58

Nog veel misstanden rond door FMO gefinancierde palmolieplantages in Liberia

14:00

Belasten waardestijging eigen woning is een uitzonderlijk slecht idee

14:00

Hoe makelaarsvereniging NVM strijdt met een ongrijpbare rebellenclub

Lees al het laatste nieuws

Meer opinie

3 min leestijd • [Opinie](#)

Belasten waardestijging eigen woning is een uitzonderlijk slecht idee

2 min leestijd • [Opinie](#)

Voor diversiteit ben je bij Nanninga aan het verkeerde adres

3 min leestijd • [Column](#)

De taliban in je hoofd

1 min leestijd • [Bouman&Dijkman](#)

Domme dienstplicht

1